KIRIM SAVAŞI
1853 - 1856

1
Tanzimat Fermanı

"Kollarımız arasında hasta, ağır hasta bir adam var." Bu sözler ilk defa Kırım Savaşı'nın başlamasına sebep olan olaylar sırasında, 1853 yılında St. Petersburg'da yapılan bir toplantıda Rus Çarı I. Nicholas tarafından söylenmişti. 12 Mayıs 1860 tarihli New York Times da Osmanlı ekonomisinin içinde bulunduğu durumu özetlemek için bu sözlerden atıfta bulunarak "Avrupa'nın hasta adamı" deyimini kullandı. Osmanlı Devleti'nin sonunu hazırlayan 93 Harbi öncesindeki gelişmeleri, bu tarihten, hatta biraz daha geriye giderek Sultan I. Abdülmecid'in tahta geçmesinden itibaren izlemek gerekir.

SULTAN I. ABDÜLMECİD

Padişah II. Mahmut'un Bezmialem Sultan'dan olan oğlu Abdülmecid 25 Nisan 1823 tarihinde İstanbul'da doğdu ve babasının ölümü üzerine 1 Temmuz 1839 tarihinde 31. Osmanlı padişahı olarak tahta oturdu.

2 Temmuz 1839, II. Mahmut'un cenaze töreni sırasında Sadrazam Mehmed Emin Rauf Paşa'ya yeni padişahın kendisini azlettiğini bildiren Meclis-i Vala Reisi Koca Hüsrev Paşa, yeni Sadrazam olarak Mühr-ü Hümayun'un kendisine teslimini istedi ve 8 Haziran 1840 tarihine kadar bu görevi sürdürdü.

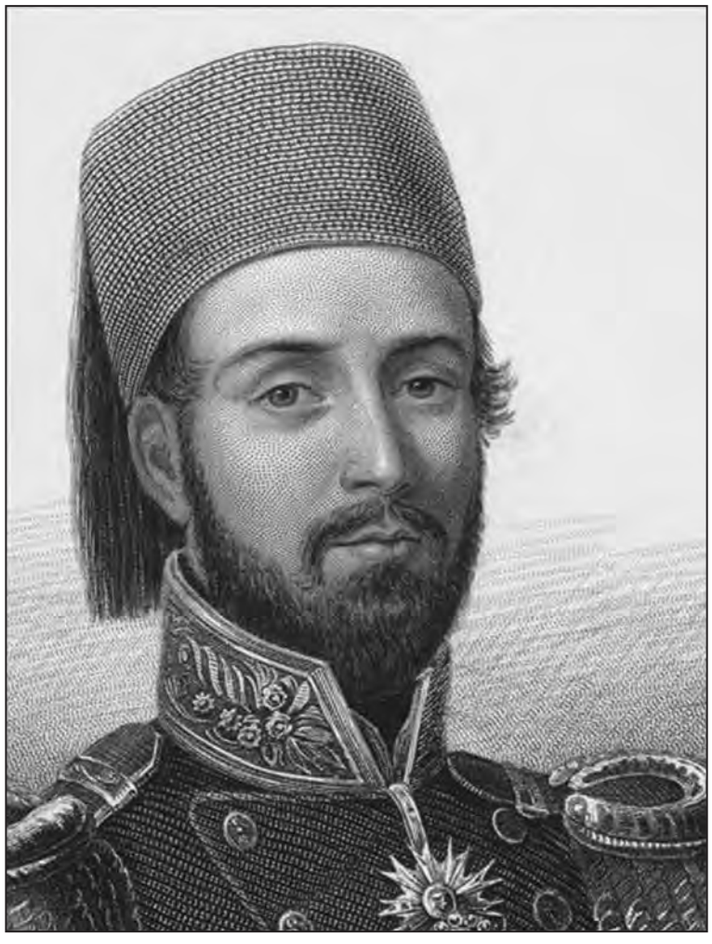

Sultan I. Abdülmecid

Osmanlı Devleti'nin son dört padişahının babası olan I. Abdülmecid batı kültürüyle yetiştirilmişti. İyi Fransızca konuşup batı müziğinden hoşlanırdı ve babası gibi yenilik yanlısıydı. Bu nedenle saltanatı sırasında tutucuların muhalefeti ile karşılaştı. Ancak halkın dertlerini kendi ağızlarından dinlediği için Mustafa Reşit, Mehmed Emin Ali Paşa, Fuat Paşa gibi devlet adamlarının da desteğiyle sevilen bir padişah oldu.

Nizip Muharebesi

24 Haziran 1839, özerk bir yönetim kurmak isteyen Mısır Valisi Kavalalı Mehmed Ali Paşa'nın oğlu Kavalalı İbrahim Paşa komutasındaki Mısır ordusu Nizip'te yapılan savaşta Hafız Osman Paşa komutasındaki Osmanlı ordusunu mağlup etti.

○○○

Abdülmecid tahta geçtiği sırada Kaptan-ı Derya Ahmet Fevzi Paşa, Osmanlı donanması ile Mısır üzerine hareket etmişti. Henüz Nizip bozgunundan haberi olmayan Padişah orduya ve donanmaya harekatı durdurmaları için emir gönderdi ve bağışladığı Kavalalı Mehmed Ali Paşa ile anlaşmak istediğini bildirmek üzere Köse Akif Efendi'yi de Mısır'a yolladı. Ancak düşmanı Hüsrev Paşa'nın sadrazam olmasından korkan Ahmet Fevzi Paşa donanmayı Mısır'a götürüp Vali Mehmed Ali Paşa'ya teslim etti. Böylece cesaretlenen Mısırlılar, Padişah'ın barış isteğini kabul etmediler.

Kavalalı Mehmed Ali Paşa

27 Temmuz 1839, Nizip yenilgisinin öğrenilmesi üzerine İngiltere, Fransa, Rusya, Avusturya ve Prusya verdikleri ortak bir notayla Mısır sorununun kendilerine danışılmadan çözülmemesini istediler. Bu notayı kabul etmek zorunda kalan Osmanlı Devleti, Avrupa devletlerine bağlı bir konuma geldi.

TANZİMAT FERMANI

3 Kasım 1839, Londra ve Paris'te yaptığı görüşmeler sonunda Osmanlı Devleti'nde bir ıslahat programı yapılması gerektiğine inanan Hariciye Nazırı Mustafa Reşit Paşa, bu programın Padişah tarafından kabul görmesi üzerine hazırlanan Hatt-ı Hümayun'u (Tanzimat Fermanı) Gülhane'de okuyarak halka duyurdu. Tanzimat Dönemi'ni başlatan bu belgeye göre herkesin canı, malı ve mülkü yargıyla koruma altına alınıyor ve devlet ile birey arasındaki ilişkileri düzenleyen yeni yasalar çıkartılması öngörülüyordu.

15 Temmuz 1840, İngiltere, Avusturya-Macaristan, Prusya ve Rusya ile karşıt taraflar olan Osmanlı Devleti ve Mısır Hidivliği'nin katıldığı Londra Konferansı, Londra Anlaşması'nın imzalanması ile sona erdi. Mısır Valisi'ni destekleyen Fransa'nın protesto ettiği bu toplantıda zor da olsa Osmanlı Devleti ile Mısır Hidivliği arasındaki sorunlar çözümlendi. Yapılan anlaşmaya bağlı olarak Mısır Valiliği veraset yoluyla Mehmed Ali Paşa'ya bırakılırken, ele geçirdiği topraklar ve Osmanlı donanması geri alındı.

25 Ağustos 1840, Kaime-i Mutebere adı verilen ilk kağıt paranın kullanılacağı ilan edildi.

13 Temmuz 1841, Rusya, İngiltere, Fransa, Avusturya, Prusya ve Osmanlı İmparatorluğu'nun katılımıyla "Boğazlar Sözleşmesi" imzalandı. Bu sözleşme ile barış halinde Osmanlı Devleti'nin İstanbul ve Çanakkale Boğazları üzerindeki egemenliği kabul edildi. Boğazlar yabancı savaş gemilerine kapatıldı ve savaş halinde tasarruf Osmanlı Devleti'ne bırakıldı.

1843, kura yöntemiyle seçilen askerlerin görev süresini 4-5 yıl ile sınırlandıran "Askerlik Kanunu" çıkartıldı.

1844, Tanzimat'ın uygulamasında karşılaşılan güçlükleri yerinde görmek isteyen Abdülmecid İzmit, Mudanya, Bursa, Gelibolu, Çanakkale, Limni, Midilli ve Sakız'ı ziyaret etti.

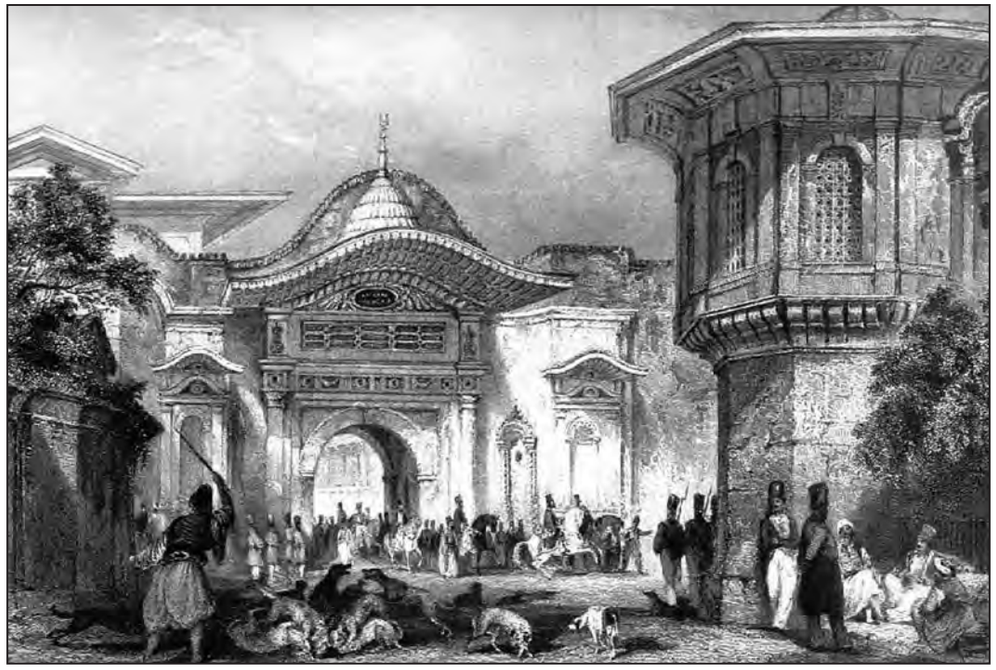

Sultan I. Abdülmecid Bab-ı Ali çıkışında

1845, devlet ıslahat işleriyle uğraştığı sırada İngiltere ve Fransa'nın çıkar çatışmaları ve kışkırtmalarıyla Suriye ve Lübnan'da Dürziler ile Maruniler arasında olaylar çıktı.

1846, İstanbul'da yapımı 18 yıl sürecek olan Darülfünun Mektebi'nin inşasına başlandı. Tetkiklerini sürdüren Abdülmecid Silistre'ye kadar uzanan bir Rumeli gezisi yaptı.

1847, Mekatibi Umumiye Nezareti kuruldu.

1848, Muallim Mektebi ve Harbiye Kurmay Sınıfı açıldı. Avusturya'ya karşı bağımsızlık savaşı veren Macar yurtseverleri Osmanlılara sığındılar. Bab-ı Ali'nin, Avusturya ve Rusya'nın baskı ve tehditlerine rağmen sığınanları geri vermemesi Avrupa'da Osmanlı Devleti'nin saygınlığını artırdı.

1849, Eflak ve Boğdan'da çıkan ayaklanmalar "Baltalimanı Anlaşması" ile geçici olarak sonuca bağlandı.

1850, Darülmaarif adı verilen lise açıldı.

1851, ilk bilim akademisi sayılan Encümen-i Daniş açıldı.

1853, Tanzimat Fermanı'nda öngörülen ilkeleri uygulamak için Meclis-i Ali-i Tanzimat kuruldu.

Tanzimat Fermanı ile devletin bütün kurumları yenileşme faaliyetine girdiler. Halkın ihtiyaçlarını belirlemek üzere her eyaletten İstanbul'a temsilciler çağırıldı. Çeşitli bölgelerde imar meclisleri oluşturuldu. Fransa Ceza Kanunu tercüme edildi ve uygulamaya kondu. Maliye örgütlendi ve ticaretin geliştirilmesi için meclisler kuruldu. Aşar vergisi her yörede eşit oranda alınmaya başlandı ve Hristiyanlardan alınacak vergilerin toplanması için patrikhanelerin aracılığı kabul edildi.

Bu yenileşme akımı çerçevesinde halktan alınacak vergilerin saptanması vilayet meclislerine ve toplanması da vergi memurlarına bırakılmıştı. Ancak tutucuların tepkisi ve uygulamada yaşanan problemler sebebiyle tekrar iltizam (vergilerin toplanması işleminin bir bedel karşılığında kişilere devredilmesi) yöntemine dönülmek zorunda kalındı.

2
Kırım Savaşı

9 Ocak 1853, Çar I. Nicholas Petersburg'da yapılan baloda İngiliz elçisi Sir Hamilton Seymour'un yanına giderek Osmanlı Devleti'nin ölmekte olan bir hasta olduğunu ve bu durum meydana gelmeden önce İngiltere ile Rusya'nın anlaşması gerektiğini söyledi.

Asıl amacı Osmanlı Devleti'ne son verip Boğazlar'ı ele geçirmek olan Rusya'nın öncelikle Kudüs ve çevresindeki kutsal toprakları paylaşmak için yaptığı teklif İngiltere tarafından kabul edilmedi. Rusya'nın Hindistan yolu üzerinde bir toprak edinmesini çıkarlarına uygun bulmayan İngiltere, Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünün muhafazasından yana olduğunu ilan etti.

5 Mayıs, Rusya Osmanlı Devleti'ne verdiği ültimatom ile Osmanlı sınırları içerisindeki Ortodoksların koruyuculuğunun kendisine bırakılması için bir anlaşma yapmayı teklif etti.

Böylece ortaya çıkan Osmanlı Devleti-Rusya gerginliği Avrupa'nın önde gelen devletlerinin dikkatini çekti. Avrupa'daki güçler dengesinin kendi aleyhlerine bozulmasını istemeyen bu devletler, Osmanlı Devleti'nden yana bir tavır takındılar ve savaşı önlemek için girişimlerde bulundular.

21 Mayıs, Rus elçisi Alexander Menshikov isteklerinin reddedilmesi üzerine İstanbul'dan ayrıldı.

31 Mayıs, Rusya Osmanlı Devleti'ne tekrar ültimatom verdi ve isteklerini yineledi, ancak yine reddedildi.

22 Haziran, Rus orduları Eflak ve Boğdan'ı işgal ettiler. Çar I. Nicholas bu hareketin bir savaş başlangıcı olmadığını ve sadece güvenlik tedbiri olarak değerlendirilmesi gerektiğini açıkladı.

4 Ekim, Osmanlı Devleti Rusya'ya verdiği bir nota ile Eflak ile Boğdan'ın 15 gün içinde boşaltılmasını istedi, ancak Rusya bu notaya kayıtsız kaldı ve tanınan sürenin sonunda savaş fiilen başladı.

28 Ekim, Serdar-ı Ekrem Ömer Paşa 10.000 kişilik ordusuyla Vidin üzerinden Tuna'yı geçip Kalafat'a çıktı ve Bükreş'in 60 km güneydoğusunda olan Oltenitza'da konuşlandı.

Oltenitza Muharebesi, Kasım 1853. (Karl Lanzedelli)

Oltenitza Muharebesi

2 Kasım 1853, Tuna Nehri'nin kuzey kıyısında yer alan Oltenitza ve karşı kıyıda Bulgaristan'ın Silistre iline bağlı Tutrakan kasabalarının olduğu bölgede Osmanlı ve Rus orduları karşı karşıya geldiler. 11 gün süren savaş, General Dannenburg komutasındaki 15.000 kişilik Rus ordusuna karşı mevzilerini savunan Serdar-ı Ekrem Ömer Paşa komutasındaki Osmanlı kuvvetlerinin zaferi ile sona erdi. Osmanlıların 28 şehit 84 yaralı verdiği çarpışmalarda yaklaşık 700 ölü ve 3.000 yaralı veren Ruslar geri çekildiler. Oltenitza'da kazanılan başarı Osmanlı Devleti'ne moral ve prestij kazandırdı.

Sinop Baskını

30 Kasım 1853, Batum'daki birliklere mühimmat götürmek için yola çıkan ve fırtına nedeni ile Sinop limanına sığınan 12 tekneden müteşekkil Osmanlı filosu, Amiral Pavel Nakhimov kumandasındaki Rus filosu tarafından yapılan bir baskın ile tamamen yok edildi. Riyale (Tümamiral) Bozcaadalı Hüseyin Paşa ve 2.700 denizcinin şehit olduğu, 556 denizcinin yaralandığı bu baskında Filo Komutanı Patrona Osman Paşa ve 150 denizci de Ruslar tarafından esir alındı.

Sinop baskını, 30 Kasım 1853

Sinop baskını Avrupa kamuoyunda büyük tepki çekti. İngiltere ve Fransa, Rusya'nın barış şartlarını reddetmesi halinde Osmanlı Devleti'ni korumak için savaşa gireceklerini beyan ettiler.

Osmanlı Devleti barış anlaşması için Rusya'dan şu isteklerde bulundu:

* Memleketeyn (Eflak-Boğdan) ve Sırbistan'ın boşaltılması
* Memleketeyn'de idarenin Edirne Anlaşması şartlarına göre düzenlenmesi
* Ortodoks ve Katoliklerin durumunun yeni bir protokole bağlanması
* Mülteciler ile ilgili şartların iki devlet arasında belirlenmesi

4 Ocak 1854, Rusya'nın Osmanlı Devleti'nin taleplerini geri çevirmesi üzerine İngiliz ve Fransız donanmaları Karadeniz'e çıktılar.

27 Şubat, İngiltere ve Fransa verdikleri ültimatomla Rusya'nın Eflak ve Boğdan'dan kuvvetlerini çekmesini ve Osmanlı Devleti'nin Ortodokslar üzerindeki tüm yetkilerini kabul etmesini istediler.

12 Mart, Osmanlı Devleti ile ittifak anlaşması yapan İngiltere ve Fransa, Rusların saldırısına karşı Osmanlı Devleti'ne her türlü yardımı yapmayı kabul ettiler.

27 Mart, İngiltere ve Fransa ültimatomlarına cevap vermeyen ve Dobruca'yı işgal eden Rusya'ya savaş açtılar.

31 Mart, çoğu Cezayirli olan 30.000 Fransız ve 27.000 İngiliz askeri Gelibolu'da karaya çıktılar.

Savaşın genişlemesi üzerine bir tarafta Rusya, diğer tarafta İngiltere ve Fransa, Avusturya ve Prusya'yı kendi yanlarına çekmeye çalıştılar. Avusturya, Rusya'nın Balkanlardaki emellerinden vazgeçmek istememesi üzerine İngiltere ve Fransa'nın yanında yer almayı tercih etti.

14 Nisan, Osmanlı Devleti ile Avrupa'nın büyük devletleri arasında ittifak görüşmeleri sürerken General İvan Paskevitch komutasındaki Rus ordusu Silistre'yi kuşattı.

15 Nisan, İngiltere, Fransa, Osmanlı Devleti, Avusturya ve Prusya barışı sağlamak için Rusya'ya bir nota verip isteklerini yinelediler. Bu sırada Ruslara destek veren Rumlar, Osmanlı ülkesinin Epirus, Etolya ve Teselya eyaletlerinde isyanlar çıkarttılar. Uyarıların dikkate alınmaması üzerine Pire'ye asker çıkaran Fransızların Yunanistan'ı abluka altına alması bu isyanları sonlandırdı.

10 Mayıs, Londra'da yapılan toplantıda İngiltere, Fransa ve Osmanlı Devleti yeni bir savunma anlaşması imzaladılar.

Silistre Kuşatması

Merkezde yarım daire şeklindeki taş bir yapı olan Mecidiye Tabyası ve çevresinde onu koruyan 140 metre uzunluğundaki toprak Arap Tabyası'na sahip Silistre'nin savunma tahkimatı Prusyalı Albay Grach tarafından planlanmıştı. Savaş 45.000 kişilik Rus ordusunun kuzeyde Tuna üzerinde bir adada ve güneybatıda Arap Tabyası ile Yılanlı Tabya karşısında konuşlanmasıyla başladı. Daha sonra aldığı takviyeler ile mevcudu 90.000 kişiye ulaşan Rus ordusuna karşı Topçu Feriki (Tümgeneral) Musa Hulusi Paşa emrindeki 18.000 Osmanlı askeriyle kitaplara konu olan mükemmel bir savunma yaptı.

Silistre savunması, Mayıs 1854

19 Mayıs 1854, Silistre'de karşılıklı topçu ateşi ve piyade saldırıları birbirini kovalarken, güneyde Şumnu'da konuşlanmış olan 45.000 kişilik Osmanlı ordusunun başkomutanı Serdar-ı Ekrem Ömer Paşa, Varna'da İngiliz ve Fransız komutanlar ile bir toplantı yaptı. İstanbul'dan Serasker Hasan Rıza Paşa ile birlikte gelen Mareşal Armand-Jacques Leroy de Saint Arnaud, General Fitzroy James Henry Somerset ve Lord Laglan, Fransız ve İngiliz kuvvetlerini kısa sürede Varna'ya getirmek için söz verdiler.

28 Mayıs, Arap Tabyası'na saldıran Ruslar büyük kayıplar verip geri çekilmek zorunda kaldılar. 22 subayın kaybedildiği saldırıda General Selvan ile 315 er öldü ve 596 er yaralandı. Buna karşılık Osmanlılar 68 şehit ve 121 yaralı verdiler.

1 Haziran, Müttefiklerin Varna'da toplanmaya başladığı haberini alan Ruslar baskılarını artırdılar ve çarpışmalar şiddetlendi.

2 Haziran, kısa süre önce Müşir (Mareşal) rütbesine yükseltilen Musa Hulusi Paşa namaz kılarken bir şarapnel parçası ile yaralandı ve şehit oldu.

9 Haziran, yaralanan General Paskevitch komutayı Prens Gorchakov'a bıraktı.

13 Haziran, General Schilder hayatını kaybetti.

14 Haziran, Avusturya ve Osmanlı Devleti arasında yapılan Boyacıköy Anlaşması ile Rusların Tuna'dan gönderilmesi kararlaştırıldı. Avusturya'ya Eflak ve Boğdan'a asker sokma izni verildi.

21 Haziran, General Paskevitch, Prens Gorchakov'a kuşatmayı kaldırıp geri dönmesi emrini gönderdi.

23 Haziran, Rus ordusu savaşın olumsuz seyri ve Avusturya'nın baskısı sebebiyle Silistre kuşatmasını kaldırıp geri çekilmek zorunda kaldı.

1 Ağustos, kuzeye doğru çekilmeye devam eden Ruslar, Bükreş'i boşalttılar.

8 Ağustos, Halim Paşa komutasındaki Osmanlı birlikleri Bükreş'e girdiler. 17 gün sonra tampon bir bölge oluşturmak isteyen Avusturya birlikleri de Bükreş'e gelmeye başladılar.

Avusturya birlikleri Bükreş'te, 6 Eylül 1854

10 Ağustos, Varna ve Dobruca'da toplanan İngiliz ve Fransızlar, Osmanlı kuvvetlerine ihtiyaç duymadan en geç Noel'e kadar bitireceklerini umdukları savaşın bütün onur ve prestijine sahip olmak arzusundaydılar. Ancak ağır hastalıklar daha savaşa girmeden büyük kayıplar vermelerine sebep oldu. Koleradan 7.000 Fransız ve 700 İngiliz askerinin ölmesi dışında yaklaşık 15.000 Fransız ve 2.000 İngiliz askeri de tedavi görmek zorunda kaldı.

14 Eylül, Varna'dan 350 gemi ile yola çıkan, içlerinde 6.000 Osmanlı askerinin yer aldığı 60.000 kişilik Müttefik ordusu Sivastopol'un kuzeyindeki Gözleve'de (Eupatoria) karaya çıktı. Varna'da kaldıkları süre içinde dizanteri ve koleradan kırılan Müttefikler oldukça düzensiz bir halde olmalarına karşın Sivastopol'a doğru hareketlendiler.

Alma Muharebesi

20 Eylül 1854, General Saint Arnaud ve Lord Raglan komutasındaki Müttefik kuvvetleri Sivastopol'a 60 km mesafede, Alma Nehri'nin güneyinde, General Menshikov'un komutasındaki Rus kuvvetleri ile karşılaştılar. Müttefiklerin koleradan ölenler dahil 3.300 kayıp verdiği savaş, 5.700 asker kaybeden Rusların yenilgiyi kabullenip geri çekilmesi ile sona erdi.

SİVASTOPOL KUŞATMASI

17 Ekim 1854, Ekim ayı başlarında Balaklava'daki üslerinden hareket eden Müttefikler, Sivastopol'un güneyinde bulunan Hersones Tepesi boyunca tabyalar, bataryalar ve siperler kazarak kuşatma hattını kurmaya başladılar. Buna karşılık Ruslar da Karadeniz filosuna bağlı savaş gemilerinin topları ve denizcileri ile Sivastopol savunmasını güçlendirdiler. Böylece yaklaşık 11 ay sürecek olan Sivastopol Kuşatması başlamış oldu.

Alma Muharebesi, 20 Eylül 1854

Balaklava Muharebesi

Lord Raglan komutasındaki İngilizler Balaklava limanının güneyinde konuşlanırken, General Canrobert komutasındaki Fransızlar daha kuzeyde, Sivastopol'u batıdan kuşatan bir konumda hazırlıklarını sürdürdüler.

25 Ekim 1854, Fransızların kuzeye doğru yönelmesi güneydeki İngiliz kuvvetlerinin zayıflamasına yol açmıştı. Bu durumu değerlendiren Rus komutanı General Liprandi 25.000 kişilik ordusu ile Balaklava üzerine saldırıya geçti. Rus kuvvetlerini karşılayan az sayıdaki Osmanlı askerleri bir süre direndikten sonra siperlerini bırakıp geri çekilmek zorunda kaldılar. Geri çekilen Osmanlı askerleri, Kraliyet Deniz Piyadeleri ve General Colin Campbell komutasındaki İskoçya 93. Piyade Alayı ile iki sütun halinde bir savunma hattı oluşturup Rus süvarilerinin saldırılarını durdurdular. 93. Piyade Alayı askerlerinin kırmızı renkli üniformasından dolayı bu savunma "İnce Kırmızı Hat" adıyla anıldı. Bu hattı geçemeyen Rus süvari birliklerine bağlı 3.500 atlı, James Yorke Scarlett komutasındaki 5. ve 6. Dragon Muhafızları üzerine yöneldiler. 600 atlıdan oluşan İngiliz Ağır Süvari Tugayı karşı saldırıya geçip yaklaşık altı katı olan Rus süvarilerini dağıttı.

Muharebe sırasında Lord Raglan'ın verdiği bir emre binaen Lord Lucan komutasındaki 673 mevcutlu süvari birliği bir Rus topçu taburu üzerine saldırıya geçti. Daha sonra iki general arasında tartışma konusu olan bu başarısız saldırı sonunda 475 İngiliz süvarisi hayatını kaybetti. Alfred Lord Tennyson'un "Hafif Süvari Alayının Hücumu (Charge of the Light Brigade)" ismiyle şiirleştirdiği bu saldırı üzerine Rudyard Kipling de 1881 yılında eleştiri niteliğinde bir şiir yazdı. "Charge of the Light Brigade" 1936 yılında Errol Flynn'in başrolünü oynadığı bir film ile sinemaya aksetti.

HAFİF SÜVARİ ALAYININ HÜCUMU
Lord Alfred Tennyson

Yarım fersah, yarım fersah
Yarım fersah ileri
Ölüm vadisinde
Altıyüz süvari
"Hafif Süvari Alayı, ileri
Hedefiniz toplardır" dedi
Ölüm vadisine
Altıyüz atlı girdi.

"Hafif Süvari Alayı, ileri"
Dehşete mi düştü biri?
Asker dehşet bilmez ki
Birisi aptalca emir verdi.
Onlar ki cevap vermedi
Onlar ki sorgulamadı bu emri
Onlar ki sadece yerine getirdi
Vadiye ölümüne girdi
Altıyüz cesur süvari.

Sağlarında top,
Sollarında top,
Önlerinde top,
Gürledi yaylım ateşi
Yağdı şarapnel ve mermi
Cesurca at bindi
Sürdü cehennemin ağzına
Ölümün dişlerine gitti
Altıyüz soylu süvari.

Yalın kılıçlar parladı
Havada döndükçe yalazı
Kılıçla orada ağır topçuya
Koca bir orduya saldırdı
Tüm dünya meraklandı
Topçu Bataryası dumanına daldı
Yardıkları cephe hattında
Kazakları ve Rusları
Kılıç darbesi ile dağıttı
Kırdı ve parçaladı
Ve geri döndü süvari alayı
Altıyüz değildi artık sayıları.

Sağlarında top,
Sollarında top
Arkalarında top
Gürledi yaylım ateşi
Yağdı şarapnel ve mermi
Çok iyi döğüşen
At ve kahraman düşerken
Cehennemin ağzından
Ölümün dişleri geldi
Geriye bütün kalan
Altıydı, altıyüz atlıdan.

Yaptıkları çılgın akının
Söner mi hiç zafer ışığı
Tüm dünya meraklandı
Şan olsun yapılan akına
Şan olsun o ışık alayına
Soylu altıyüz atlıya…

Alma Muharebesi. (Leo Davy)

Savaşı izleyen İngilizler. (Leo Davy)

Hafif süvari alayının hücumu, 22 Ekim 1854

İnce kırmızı hat, Balaklava Savaşı. (William Simpson)

İnkerman Muharebeleri

5 Kasım 1854, General Soymonov komutasındaki Rus kuvvetleri Sivastopol'un 5 km doğusunda, İnkerman şehri yakınındaki Home Tepesi'nde konuşlanmış olan Müttefiklerin sağ kanadı üzerine saldırıya geçtiler. İngiliz ve Fransız birliklerinden oluşan 15.700 mevcutlu Müttefikler ile 42.000 mevcutlu Rus kuvvetleri arasında sisli bir havada askerlerin kendi insiyatifleri ile yapılan çarpışmalar "Askerin Muharebesi" olarak tarihe geçti. Sivastopol kuşatmasını önlemek gayesiyle harekete geçen Rusların 10.216 asker kaybettiği bu başarısız saldırıda, Müttefikler de 4.676 asker kaybettiler.

9 Ocak 1855, Sardinya Kraliyet Meclisinde Kırım Savaşı'na katılmak için müzakereler başladı ve bir gün sonra İngilizler ile ittifak yapmayı öneren Kont Cavour'un teklifi kabul edildi.

İnkerman Muharebesi, 5 Kasım 1854

Gözleve Muharebesi

17 Şubat 1855, bir gece önce mevzilenen Korgeneral Stepan Hrulev komutasındaki Rus kuvvetleri gün ağarırken Gözleve istihkamlarını savunan Serdar-ı Ekrem Ömer Paşa komutasındaki Osmanlıların sağ kanadını top ateşine tuttular. Osmanlı topçusu derhal güçlü bir karşılık verip bu kanattaki Podolya Avcı Taburlarını hırpaladı. Ardından metrisleri aşmak için merdivenlerle koşan Yunanlı milisler ve Azak piyadeleri aynı kanada peş peşe üç kez yüklendilerse de kale önündeki engelleri aşamadılar. Saldırı kolları, Osmanlı topçu ateşi ve İngiliz savaş gemisi Viper'dan atılan Congreve fişekleri ile sarsıldı. Ancak Rus hücumunu asıl kıran, yer yer süngü takıp karşı hücuma kalkan piyadeler ve geri çekilen Rus kollarını yanlardan vuran süvari birlikleri oldu. Piyade çarpışmaları sırasında Mısırlı komutan Selim Paşa ve Miralay Rüstem Bey şehit düştüler. Dört saat süren savaş Osmanlı ordusunun 350 kaybına karşılık 2.500 kayıp veren Rusların geri çekilmesi ile sona erdi.

○○○

2 Mart 1855, Rus Çarı I. Nicholas öldü ve II. Alexander tahta geçti.

7 Mart, Rus Amiral Vladimir Ivanovich Istomin, Sivastopol'da İngiliz siperlerinden gelen bir top mermisi ile 46 yaşında hayatını kaybetti.

15 Mart, Müttefikler ve Rusya'nın katıldığı Viyana Konferansı, Rusya'nın Karadeniz'deki üstünlüğü üzerinde anlaşmazlıklar çıkması üzerine 20 gün sonra bir sonuç alınamadan dağılırken, Sardinya Krallığı Dışişleri Bakanlığı'na getirilen Kont Cavour Müttefiklere katıldıklarını ve İngiliz gemileri vasıtasıyla Kırım'a 15.000 asker göndereceklerini açıkladı.

9 Mayıs, 140.000 kişi ile takviye edilen Müttefik ordusuna katılmak için Kırım'a gelen Sardinya birlikleri, Fransızlar ile İngilizler arasında yaşanan bir dizi tartışma sonunda gözlem yapmakla görevlendirildiler.

15 Mayıs, Kırım Savaşı devam ederken Avusturya bir ültimatom ile Rusya'ya barış şartlarını bildirdi. Çar II. Alexander'ın bu şartlar çerçevesinde barış teklifini kabul etmesi üzerine Viyana'da bir ay süre ile barış için hazırlık görüşmeleri yapıldı.

Büyük Redan Muharebesi

18 Haziran 1855, İngiliz askerleri tarafından Sivastopol'u savunan Rus birliklerinin Büyük Redan savunma hattına yapılan saldırı başarısızlıkla sonuçlandı. General Sir John Campbell dahil 2.000 İngiliz askeri hayatını kaybetti.

29 Haziran, Sivastopol kuşatmasına katılan Birinci Baron Raglan (General FitzRoy Somerset) dizanteriden öldü.

10 Temmuz, Sivastopol'u savunan Rus kuvvetlerinin komutanı Rus Amiral Pavel Stepanovich Nakhimov, Malakoff'da ileri savunma hatlarını teftiş ederken bir keskin nişancı tarafından vuruldu ve iki gün sonra, 53 yaşında, vefat etti.

Çernaya (Chorna) Nehri Muharebesi

16 Ağustos 1855, Sivastopol civarında Çernaya Nehri yakınında yapılan çarpışmada Osmanlı, Fransız ve Sardinya askerlerinden oluşan 37.000 kişilik Müttefik kuvvetleri, 58.000 kişilik Rus ordusunu geri çekilmek zorunda bıraktı. Kırım Savaşı sırasında 1.300 askeri koleradan ölen Sardinya birlikleri katıldıkları bu ilk ve son çarpışmada 29 asker kaybettiler. Ayrıca 155 Sardinya askeri de yaralandı.

Malakoff Muharebesi

7 Eylül 1855, General MacMahon kumandasındaki Fransızlar Sivastopol'u savunan Rus birliklerinin Malakoff'da kurduğu savunma hattı üzerine hücum ettiler. 13.000 Rus ve 10.000 Fransız askerinin öldüğü çarpışmalar sonunda zafere ulaşan Fransız kuvvetleri Rus mevzilerine Fransız bayrağı diktiler.

Sivastopol'un Düşmesi

9 Eylül 1855, Rusların çekilmesiyle Sivastopol kuşatması sona erdi ve Müttefikler şehri teslim aldılar. Bu süreçte yapılan savaşlarda toplam 128.000 Müttefik askerine (105.000 Fransız, 21.000 İngiliz, 2.000 Sardinyalı) karşın 102.000 Rus askeri hayatını kaybetti.

İngilizler, savaşa katılan birliklerini ve savaş sırasında yaralıları tedavi eden gönüllü hemşireler Meryem Seacole ve Florence Nightingale'i ödüllendirdiler.

Kırım Savaşı

Hafif süvari alayının hücumu, 22 Ekim 1854

Sivastopol savunması, 1855

Gözleve Muharebesi, 17 Şubat 1855

Malakoff Muharebesi, 8 Eylül 1855. (Adolphe Yvon)

KAFKASYA CEPHESİ

16 Haziran 1855, Kırım'da Müttefik kuvvetlere karşı başarılı olamayan Ruslar, Kafkasya Cephesi'ne yönelip Doğubayazıt'ı ele geçirdiler.

15 Temmuz, Kars Kalesi Ruslar tarafından kuşatıldı.

Komutan Müşir Mehmed Vasıf Paşa 17.000 askeri ile 40.000 piyade ve 10.000 süvariden oluşan Rus ordusuna başarıyla karşı koydu. Kars halkı da kadınlar ve küçük çocuklar dahil gönüllü olarak çarpışmaya katıldılar.

6 Eylül, Kırım Savaşı'nın son günlerinde Ömer Lütfi Paşa komutasındaki 45.000 kişilik Osmanlı ordusu Kars'a yardım etmek için Kırım'dan gemiler ile yola çıktı.

Gürcistan'ın Karadeniz sahilindeki Mingrelia bölgesinde karaya çıkan Ömer Lütfi Paşa zorlu çarpışmalardan sonra Sohumkale (Sukhumi) şehrini ve limanını ele geçirdi, fakat Kars'a ulaşması asla mümkün olmadı.

29 Eylül, devamlı takviye alan Kont Mikhail Muravyov komutasındaki Ruslar yaptıkları saldırılarda birçok yaralı ve esir vermelerine rağmen kuşatmayı sürdürdüler.

Kars Kuşatması, Temmuz 1855

6 Kasım, İstanbul'dan gemiler ile Trabzon'a gelen Ömer Lütfi Paşa'nın oğlu Selim Paşa komutasındaki kuvvetler Erzurum üzerinden Kars'a doğru ilerlerken İngur Nehri civarında yapılan savaşta Ruslara yenildiler.

28 Kasım, uzun süre ikmal alamayan Kars teslim olmak zorunda kaldı. Böylece Rusların 2.300 ölü ve 5.000 yaralı, Osmanlıların şehit ve yaralılar dahil toplam 6.500 kayıp dışında 11.127 esir verdiği çarpışmalar sona erdi.

Kars kuşatması sırasında şehrin baş yöneticisi konumunda olan Sir William Fenwick Williams, savaş sonunda yazdığı raporlarda Osmanlıların kadınlı erkekli savunmasını "eşsiz bir kahramanlık destanı" olarak tanımladı. Kars'ın Paris Anlaşması gereği Osmanlılara devredilmesinden sonra Müşir Vasıf Paşa, Kerim Paşa ve Sir Williams mücevherle süslü birer altın kılıç ve Mecidiye Madalyaları ile ödüllendirildiler. Hizmeti geçenlere üzerinde "Kars Kalesi" resmi bulunan altın, gümüş ve bronz madalyalar dağıtıldı. Şehre ve Padişah tarafından kutlanan ahalisine "Gazi" ünvanı verilip mahkeme siciline kaydedildi. Şehir halkı üç yıl vergi ve askerlikten muaf tutuldu. İstanbul-Batum seferine başlayan yeni bir gemiye "Kars" adı verildi. Genaral Williams da İngiltere Kraliçesi Victoria tarafından "Kars Baroneti" ünvanı ile ödüllendirildi.

18 Şubat 1856, Sultan Abdülmecid, Müttefik devletlerin de baskısıyla Tanzimat Fermanı'nı tamamlayan Islahat Fermanı'nı ilan etmek zorunda kaldı.

PARİS ANLAŞMASI

30 Mart 1856, Rusya ile Osmanlı Devleti, İngiltere, Fransa ve Sardinya Krallığı'nın da katılımıyla Paris Anlaşması'nı imzaladılar ve savaş sona erdi. Sadrazam Ali Paşa'nın görüşmeler sırasında kapitülasyonların kaldırılması için uğraştığı, fakat sonuç alamadığı Paris Kongresi'nde 31 maddeden oluşan anlaşma ile şu hususlar karara bağlandı:

* Taraflar savaş sırasında işgal ettikleri toprakları iade edeceklerdir.
* Osmanlı Devleti, Avrupa Devletler Topluluğu'nun üyesi olacak, toprak bütünlüğü ve bağımsızlığı bu devletler tarafından garanti altına alınacaktır.
* Osmanlı Devleti ile bu anlaşmayı imzalayan devletlerden biri veya birkaçı arasında anlaşmazlık çıkarsa taraflar kuvvet kullanmadan önce diğer imzacı devletlerin aracılığını kabul edeceklerdir.
* Avrupalılar 28 Şubat 1856 tarihinde ilan edilen Islahat Fermanı'nı senet kabul edeceklerdir. Bu ferman ilgili devletlere Osmanlı Devleti'nin iç işlerine karışma hakkı vermeyecektir.
* 1841 Boğazlar Sözleşmesi esaslarının devamlılığı kabul edilecektir.
* Karadeniz tarafsız olacak ve askerden tecrit edilecektir.
* Karadeniz'deki tüm askeri tersaneler yıkılacaktır.
* Tuna'da ulaşım serbestisi olacak ve gözlemci olarak anlaşmayı imzalayan devletlerin temsilcilerinden bir "Tuna Komisyonu" kurulacaktır.
* Eflak ve Boğdan'a muhtariyet verilecektir. Muhtariyetleri Avrupa devletleri tarafından garanti edilecek, her iki eyaletin de birer meclisi olacak ve hiçbir devlet Eflak ve Boğdan'ın iç işlerine karışmayacaktır.
* Sırbistan'ın daha önce Osmanlı Devleti'nden almış olduğu hak ve imtiyazlar Avrupa devletlerinin ortak garantisi altında olacaktır. Osmanlılar izinsiz olarak Sırbistan'a askeri müdahalede bulunamayacaktır.

Paris Anlaşması, 30 Mart 1856. (Edouard Louis Dubufe)

SAVAŞIN SONUÇLARI

Kağıt üzerinde galip görülen Osmanlı Devleti, savaşı yürütebilmek için aldığı, ancak ödeme yeteneğinin çok üstündeki borçlar sebebiyle büyük zarara uğradı. Nitekim, olmayan sanayisi ve çağ dışı kalmış ekonomisiyle bu borçların altından kalkamayan Osmanlı Devleti, 1881 yılında Düyun-u Umumiye idaresinin kurulmasıyla Avrupalı devletlerin mali denetimi altına girip yarı sömürge haline geldi.

Kırım Savaşı'nın sonunda ilan edilen Islahat Fermanı, Osmanlı reform hareketine çok önemli katkılarda bulundu.

Kırım Savaşı, İtalya Birliği'ne giden yolu hızlandırdı. Savaşa asker göndererek İngiltere'nin sempatisini ve Fransa'nın desteğini kazanan Sardinya Krallığı savaşı izleyen yıllarda İtalya Birliği'ni kurmayı başardı.

Müttefik gemileri Balaklava'da, Ekim 1854. (William Simpson)

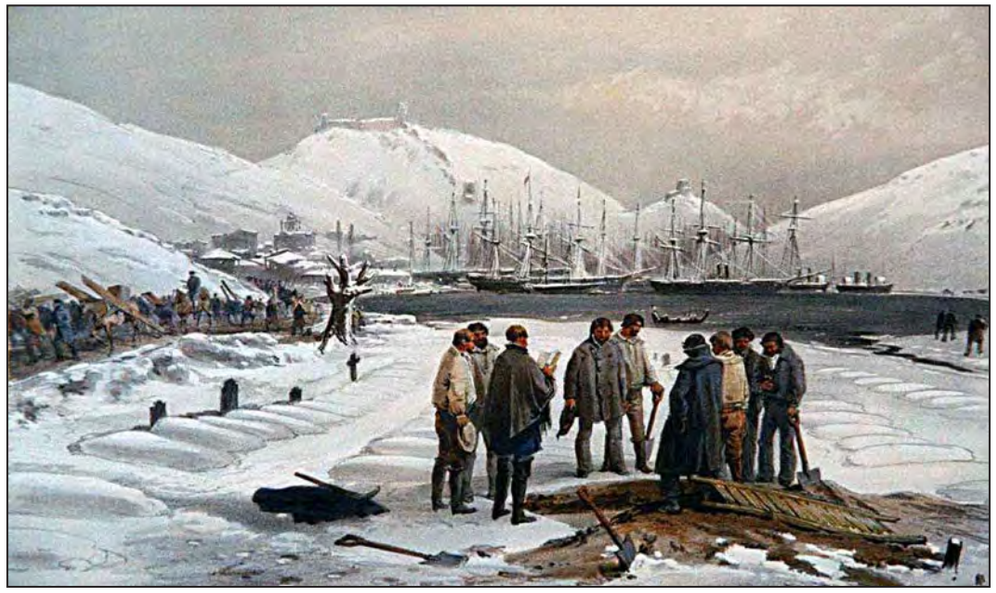

Balaklava'da kış. (William Simpson)

Balaklava'da kış siperleri. (William Simpson)

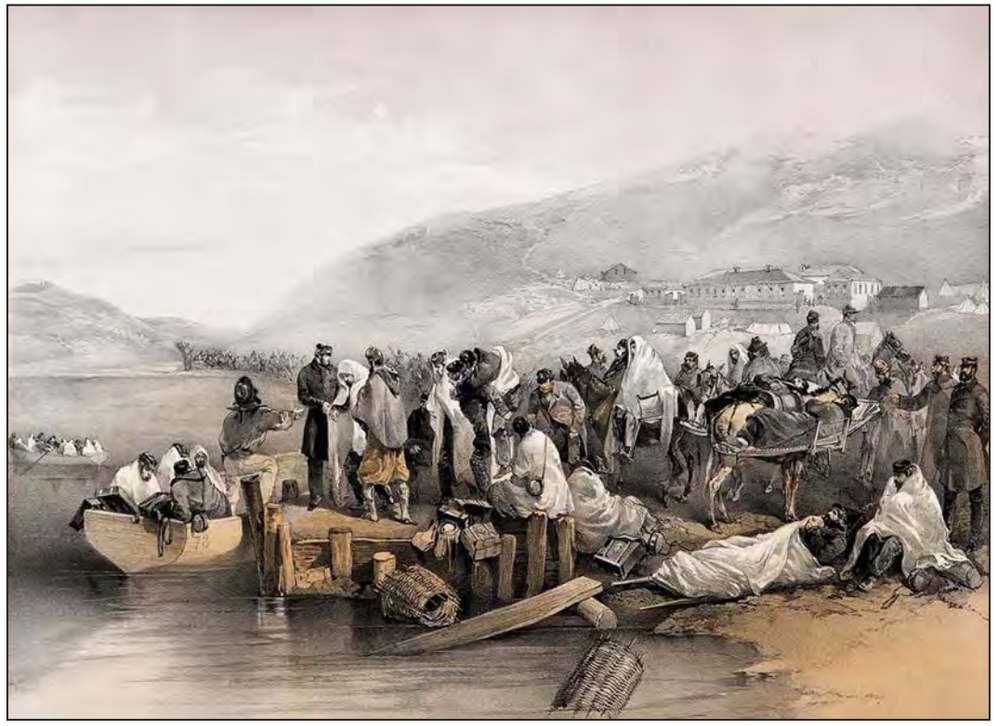

Yaralı ve hastaların Balaklava'dan nakli, Nisan 1855. (William Simpson)

Florence Nightingale. (William Simpson)

Baron Raglan'ın cenazesi, 29 Haziran 1855. (William Simpson)

Sivastopol kuşatması. (William Simpson)

Siperlerde gece. (William Simpson)

3
Islahat Fermanı

18 Şubat 1856 tarihinde Sadrazam Mehmed Emin Ali Paşa tarafından ilan edilen Islahat Fermanı, Tanzimat Fermanı ile getirilen reformları genişletti.

Islahat Fermanı, Osmanlı toprakları üzerinde yaşayan bütün dini topluluklara eşit vatandaşlık hakları sağladı. Böylece gayrimüslimler de devlet kademelerinde memur olma ve askeri okullara gitme hakkını elde ettiler. Din değiştirme hakkı kabul edildi ve İslamdan ayrılmanın ölüm ile cezalandırılmasına son verildi. Cizye dahil halktan alınan vergilerde adalet ve eşitlik sağlandı. "Eşit haklar beraberinde eşit yükümlülükler getirir" ilkesi benimsendi. Böylece Müslüman olmayanlara da askerlik yapma yükümlülüğü getirildi. Askerlik yapmak istemeyenlerin "askerlik vergisi" ödemek kaydıyla bu görevden muaf tutulması karara bağlandı. Müslüman olmayan toplulukların oluşturacakları meclisler ile kendi meselelerini çözümlemesi kabul edildi. Bu uygulama sonucu azınlıklar tarafından oluşturulan meclisler Rum Patrikliği Nizamatı (1862), Ermeni Patrikliği Nizamatı (1863) ve Hahamhane Nizamatı (1865) gibi nizamnameler hazırladılar. Bu nizamnameler Avrupalılar tarafından "anayasa" olarak anıldılar. Ermeni Anayasası'nı hazırlayanlardan birisi olan Krikor Odian, 1876 yılında Osmanlı Anayasası (Kanun-u Esasi) oluşturmak için toplanan komisyona da danışmanlık yaptı.

Mehmed Emin Ali Paşa

Islahat Fermanı ile Gelen Yenilik Hareketleri

Kırım Savaşı'nın sona ermesinden sonra Sultan Abdülmecid yeniden ıslahat işlerine döndü.

1856, Maarif-i Umumiye Nezareti kuruldu. Askerlik teşkilatı "yedi ordu" esası ile düzenlendi. Devletin gelir ve giderleri bir bütçeye bağlandı.

1857, Mülkiye Mahreç Mektebi kuruldu ve Avrupa'ya öğrenci gönderildi.

1859, Telgraf Mektebi açıldı.

1860, Arazi Kanunnamesi yayınlandı ve meslek okulları açıldı.

Abdülmecid, Islahat Fermanı ile eşit haklar verilen azınlıklara Osmanlılık ruhunu kazandırmaya çalıştı. Ancak özellikle gayrimüslimlerde uyanan ve batılı devletlerce desteklenen ulusçuluk duyguları böyle bir birliğin kurulmasına olanak vermiyordu. Askerliğe alınmalarına karşı çıktıkları gayrimüslimlere verilen haklar da Müslümanların tepkisini çekti. Böylece oluşan huzursuz ortam sonucu 1857 yılında Cidde'de ve 1858 yılında Karadağ'da olaylar çıkması üzerine Avrupalılar bu olayların kendilerince denetlenmesini istediler.

Kuleli Vakası

1859 yılı başlarında, devlet yönetimini beğenmeyen ulema, askeri erkan ve Mülkiye memurları içerisinden bazı kişiler bir araya gelerek "Fedailer Cemiyeti" adı altında gizli bir örgüt oluşturdular. Örgüt, Sultan Abdülmecid'i öldürüp kardeşi Abdülaziz'i tahta geçirmek ve şeriat hükümlerine uygun bir hükümet kurmayı amaçlıyordu. Öncelikle siyasi ve askeri kesimlerden taraftar toplamak için faaliyet gösteren bu gizli örgütten bir ihbar üzerine haberdar olan Mirliva Hasan Paşa olayı Padişah'a bildirdi.

Kuleli

14 Eylül 1859, Tophane Kılıç Ali Paşa Camii'nde toplantı halinde iken basılan örgüt üyelerinin çoğu yakalandı ve Çengelköy'deki Kuleli Kışlası'nda gözaltına alındılar. Soruşturma ve yargılama da burada yapıldığından olay "Kuleli Vakası" adıyla tarihe geçti. Tutuklanan 41 kişiden birçoğu hapis ve sürgün cezalarına çarptırıldılar. Haklarında idam hükmü verilen beş kişinin cezası Padişah tarafından müebbet hapse çevrildi.

Mali sorunlar

Osmanlı Devleti Kırım Savaşı giderlerini karşılamak için 1854 ve 1855 yıllarında iki kez dışarıdan borç almak zorunda kalmıştı. Savaş sonunda mali durumun gittikçe bozulması sebebiyle 1858 ve 1859 yıllarında iki kez daha borç alındı. Bu borçların yükü ve sarayın sorumsuz harcamaları durumu gittikçe içinden çıkılmaz bir hale getiriyordu. Bu sırada Beyoğlu sarraflarından alınan 80 milyon altın lirayı aşan borçlara karşılık rehin verilen mücevherler ve borç senetlerinin bir bölümü yabancı tüccar ve bankerlerin eline geçti. Sadrazam Mehmed Emin Ali Paşa'nın durumu sert bir biçimde eleştirdiği için azledilmesinden sonra 1860 yılında İngiltere, Fransa, Avusturya, Prusya ve Rusya, Islahat Fermanı'nda bahsi geçen düzenlemelerin bir an önce gerçekleştirilmesi için bir nota verdiler. Rusya ayrıca Bosna-Hersek ve Bulgaristan'daki Hristiyanların durumunun uluslararası bir kurul tarafından incelenmesini istedi. Bu sorun çözülmeden Lübnan ve Şam'da olaylar çıktı.

Sultan Abdülmecid'in ölümü

Babası gibi tüberküloza yakalanan ve 26 Haziran 1861 tarihinde (38 yaşında) ölen Sultan Abdülmecid, Fatih'te Yavuz Selim Camii'ne defnedildi.